

SVĚDOMÍ SLOV

Ráno 15. července jsem nebyl jako obvykle v chemickém institutu ve Währingerstrasse, ale doma. V kavárně v Ober-St. Veitu jsem četl ranní noviny. Ještě dnes cítím pobouření, které se mě zmocnilo, když jsem vzal do ruky „Reichspost“; byl v ní obrovský titulek: „Spravedlivý rozsudek“. V Burgundsku se střílelo a byli zabiti dělníci. Soud vrahy osvobodil. Orgán vládnoucí strany tento osvobozující rozsudek označoval, ne, s fanfárami vítal jako „spravedlivý“. Ještě více než sám rozsudek to byl tento výsměch všemu citu pro spravedlnost, co vyvolalo mezi vídeňským dělnictvem obrovské pozdvižení. Ze všech vídeňských okresů táhli dělníci v sevřených průvodech před Justiční palác, který pro ně byl už svým pouhým jménem ztělesněním nespravedlnosti. Byla to zcela spontánní reakce, nakolik spontánní, jsem pocítil sám na sobě. Neprodleně jsem se rozjel na kole do města a připojil se k jednomu průvodu.

Dělnictvo, které bylo jindy tak disciplinované, které důvěřovalo svým sociálně demokratickým vůdcům a spokojovalo se s tím, že příkladně spravovali vídeňskou obec, toho dne jednalo bez svých vůdců. Když zapálilo Justiční palác, postavil se mu starosta Seitz na hasičské stříkačce se zdviženými rukama do cesty. Jeho gesto zůstalo bez účinku: Justiční palác hořel. Policie dostala rozkaz k střelbě, bylo devadesát mrtvých.

Je tomu 46 let, a vzrušení toho dne ještě dnes cítím v kostech. Nic bližšího revoluci jsem na vlastní kůži už nezažil. Nestálo by sto stránek, abych vylíčil, co jsem sám viděl. Od té doby vím naprosto přesně, nemusel bych o tom číst ani slovo, jak to bylo při útoku na Bastilu. Stal jsem se částicí masy, úplně jsem se v ní rozplynul, necítil jsem ani náznak odporu k tomu, co konala. Udivuje mě, že jsem v tom rozpoložení byl schopen vnímat všechny konkrétní jednotlivé scény, které se odehrávaly před mýma očima. Jednu z nich bych chtěl vylíčit.

V jedné postranní ulici, nedaleko hořícího Justičního paláce, ale přece jen stranou a s velmi zřetelnou distancí od masy, stál muž, který zoufale lomil rukama nad hlavou a co chvíli žalostně vykřikoval: „Hoří spisy! Všechny spisy shoří!“ „Raději spisy než lidé!“ řekl jsem mu, ale to ho nezajímalo, měl v hlavě jen spisy, napadlo mě, že má třeba sám s těmi spisy co do činění, snad úředník z archívu, nebyl k utišení, připadal mi dokonce i v této situaci komický. Ale měl jsem na něj i zlost. „Vždyť tu postříleli lidi!“ řekl jsem hněvivě, „a vy mluvíte o spisech!“ Pohlédl na mě, jako bych tam nebyl, a znovu kvílel: „Hoří spisy! Všechny spisy shoří!“ — Postavil se sice stranou, ale nebylo to pro něj bez nebezpečí, jeho nařikání se nedalo přeslechnout, i já jsem je slyšel.

zaměstnávalo nejvíc a co mě už nepustilo, byli ti extrémní a posedlí lidé, které jsem tam poznal. Ve Vídni jsem zase bydlel sám v onom podnájmu, o němž jsem už mluvil. Nevídal jsem se skoro s nikým a před sebou, na protějším kopci, jsem měl stále Steinhof, město bláznů.

Jednoho dne mě napadla myšlenka, že svět se již nedá zobrazovat tak jako v dřívějších románech, takříkajíc ze stanoviska *jednoho* spisovatele, svět se *rozpadl*, a pouze když se odvážíme ukázat jej v jeho rozpadlosti, bude možné podat o něm pravdivý obraz. To ale neznamena, že je třeba se pustit do chaotické knihy, v níž není ničemu rozumět, naopak je třeba s nejpřísnější důsledností vymyslet extrémní individua, podobná těm, z nichž se konečně skládá svět, a tato vyhrocená individua postavit vedle sebe v jejich oddělenosti. Pojal jsem onen plán „Lidské komedie bláznů“ a rozvrhl osm románů, založených vždy kolem jedné postavy na pokraji šílenství, přičemž se každá z těchto postav vším, včetně jazyka a nejtajnějších myšlenek, odlišovala od všech ostatních. Co prožívala ona, bylo tak specifické, že by to nemohla prožívat žádná jiná. Nic nesmělo být zaměnitelné a nic se nesmělo směšovat. Říkal jsem si, že konstruuji osm reflektorů, jimiž budu ohledávat svět zvenku. Celý rok jsem psal o těchto osmi postavách na přeskáčku podle toho, která mě momentálně nejvíc dráždila. Byl mezi nimi náboženský fanatik; technický fantasta žijící jen kosmickými projekty; sběratel; člověk posedlý pravdou; marnotratník; nepřítel smrti, a konečně i čistě knižní člověk.